

Meer, meer, meeropbrengsten

Van de tegeltjeswijsheden van Cruijff: je gaat het pas zien als je het door hebt. Dit geldt zeker voor productiviteitsgroei. Zo op het eerste gezicht zie je hier momenteel weinig van. De grote productiviteitsboost door ICT ligt alweer tien jaar achter ons en na de crisis oogt de productiviteitsgroei nog niet okselfris. Maar als je beter door hebt waar je moet kijken, dan blijkt er wel degelijk perspectief op productiviteitsgroei te zijn.

Iemand die doorheeft waar je moet kijken is Bart van Ark. Hij leidt de Conference Board, een Amerikaans onderzoeksinstituut dat is gespecialiseerd in de relatie tussen productiviteit en technologie. Afgelopen maand sprak hij bij de OESO over de vraag die productiviteitspessimisten en techno-optimisten zo sterk verdeelt: hoe kan het dat de economie zo hard digitaliseert maar we er zo weinig van terugzien in termen van economische groei?

Het antwoord zoekt hij niet in de afnemende meeropbrengsten van productiviteitspessimisten zoals beschreven in Gordon's *The rise and fall of American Growth*, noch in de exponentieel toenemende technische mogelijkheden van de techno-optimisten zoals beschreven in the *Second machine age*. Van Ark noemt beide kampen *one handed economists*. Een antwoord vereist dat we veel breder en effectiever naar investeringen kijken. We kijken nu vooral naar investeringen in hardware maar zien hierdoor over het hoofd dat bedrijven deze in toenemende mate vervangen door online diensten zoals in de cloud. En we kijken – ondanks de ruime aandacht voor het fenomeen kenniseconomie – nog steeds te veel naar materieel kapitaal en moeten immaterieel kapitaal beter onder ogen zien. Dat is al het ontastbare in een organisatie dat van invloed is op innovatie. En het zijn steeds nadrukkelijker de bedrijfsspecifieke software en databases waaruit productieve platforms en applicaties ontstaan.

Met dit brede perspectief en een grote hoeveelheid data, is ineens te zien dat investeringen niet afnemen maar vooral veranderen. Halverwege de jaren negentig zijn de investeringen in immaterieel kapitaal die in materieel kapitaal voorbijgestreefd. En het gat wordt alleen maar groter; de

GELIJN WERNER

Eindredacteur *ESB*

[gelijn.werner@economie.nl](mailto:gelij.n.werner@economie.nl)

investeringen in immaterieel kapitaal blijven harder groeien. Juist de auto – door Gordon aangehaald als product waarbij de meeropbrengsten van vernieuwing steeds verder dalen sinds deze paard-en-wagen verving – toont sterke staaltjes productiviteitswinst. Softwaregebruik bij autofabricage, een platform als Uber op de taxi-markt, een zelfrijdende auto waarin je tijdens de rit iets anders kunt doen: op allerlei manieren maken ICT-toepassingen auto's bouwen, rijden en delen productiever.

Waarom we dan toch geen enorme productiviteitsgroei zien op macroniveau? Hierop moet ook Van Ark een pasklaar antwoord schuldig blijven, al ligt het voor de hand dat veel van de ICT toepassingen, platforms en technieken het daglicht nog niet hebben

gezien en dat de vraaguitval na de crisis een negatief effect heeft gehad op de winstgevendheid van innovaties.

Maar ook los van begrip, is er alle reden om zijn brede kijk op investeringen, kapitaal en productiviteitsgroei navolging te geven. Want wat werkt beter dan stijgende productiviteit om een concurrerende welvaartsstaat te behouden bij een krimpende beroepsbevolking? Zoals de discussie in deze *ESB* tussen Dorsser en twee planbureaus aantoont, weten we niet hoe hard de economie de komende decennia gaat groeien, en er zijn bitter weinig routes om de benodigde productiviteitswinsten te realiseren, maar dit is er mogelijk één. Dan kunnen we daar maar beter vol op inzetten, want om nog eenmaal met Cruijff te spreken, je zult toch echt moeten schieten om te kunnen scoren.

Nu we doorhebben uit welke hoek een productiviteitsprong zou kunnen komen, is het zaak om dit zo goed mogelijk te laten zien. Bijvoorbeeld in de Nationale Rekeningen. Hier is al een stevige plek ingeruimd voor investeringen in immaterieel kapitaal zoals software. Maar meting van ontastbaar kapitaal blijft inherent lastig. Bijvoorbeeld als het gaat om zelf aangelegde databases of om de enorme gebruikersnetwerken die achter internetplatforms en mobiele applicaties schuil gaan. Deze typen kapitaal tot uitdrukking laten komen in kernstatistieken draagt bij aan herkenning en dus benutting van de kansen die immaterieel kapitaal biedt.